

GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ CÔNG TÁC QUẢN LÝ TÀI CHÍNH Ở CÁC CƠ SỞ GIÁO DỤC CÔNG LẬP THEO HƯỚNG TỰ CHỦ, TỰ CHỊU TRÁCH NHIỆM

PHẠM BÍCH THỦY (*)

TÓM TẮT

Quản lý tài chính theo hướng tự chủ, tự chịu trách nhiệm ở các cơ sở giáo dục công lập là chủ trương đường lối của Đảng và Nhà nước Việt Nam trong giai đoạn hiện nay. Để có thể hiện thực hóa chủ trương này một cách hiệu quả, các cơ sở giáo dục cần triển khai đồng bộ một số giải pháp, bao gồm: nâng cao nhận thức về quản lý tài chính theo hướng tăng quyền tự chủ và tự chịu trách nhiệm cho các đối tượng có liên quan; hoàn thiện công cụ quản lý; phát huy vai trò định hướng, giám sát của Hội đồng trường; thực hiện công khai, minh bạch, tự chịu trách nhiệm các quyết định quản lý; nâng cao năng lực quản lý tài chính cho Hiệu trưởng và các đối tượng có liên quan.

Từ khóa:

ABSTRACT

Autonomy and self-responsibility in financial management is advocated Party line and the State of Vietnam in the current period. In order to realize this policy, the institution needs to implement some solutions, include: raising awareness about financial management towards increasing autonomy and self bear accountability for those involved; perfect management tool; promoting the role of orientation and supervision of the University Council; publicly, transparent, self-responsibility management deciding; improve financial management for director and related subjects.

Key words: autonomy and self-responsibility in financial management.

1. SỰ CẦN THIẾT PHẢI QUẢN LÝ TÀI CHÍNH THEO HƯỚNG TỰ CHỦ, TỰ CHỊU TRÁCH NHIỆM

Xác định giáo dục là cơ sở và động lực cho sự phát triển kinh tế xã hội, Việt Nam đã dành một tỷ trọng lớn trong tổng chi Ngân sách Nhà nước để đầu tư cho sự nghiệp giáo dục trong những năm vừa qua. Tuy nhiên, vì nguồn thu ngân sách Nhà nước hạn chế, nên mức đầu tư lớn cho sự nghiệp giáo dục Việt Nam chủ yếu tập trung ở các cơ sở giáo dục công lập. Trong khi đó, việc sử dụng nguồn tài chính tại các cơ sở giáo

dục công lập chưa mang lại kết quả mong muốn, vẫn còn tồn tại những yếu kém và chưa phát huy, sử dụng tốt các quyền được giao. Mặt khác, trong thời gian gần đây, thông tin đại chúng đề cập rất nhiều đến những sai phạm trong quản lý tài chính tại các cơ sở giáo dục công lập, gây nhiều bức xúc trong dư luận.

Xuất phát từ yêu cầu nêu trên, Đảng và Nhà nước đã ban hành các chủ trương, chính sách nhằm thay đổi cơ chế quản lý, phát triển hệ thống giáo dục công lập đáp ứng yêu cầu phát triển của đất nước. Có thể

(*) Tiến sĩ. Trường Cán bộ quản lý giáo dục Thành phố Hồ Chí Minh.

nói, các chủ chương và chính sách của nhà nước lĩnh vực quản lý giáo dục trong hai thập niên gần đây đều hướng tới việc gia tăng sự phân cấp trong quản lý, tăng quyền tự chủ cho các cơ sở giáo dục, đặc biệt trong lĩnh vực tài chính.

Quá trình phân cấp quản lý giáo dục nói chung và phân cấp quản lý tài chính giáo dục nói riêng ở Việt Nam chính thức được hình thành và phát triển bắt đầu từ năm 1993 khi Nghị quyết Trung ương 4 (khóa VII) đã xác định: Đổi mới cơ chế quản lý tài chính giáo dục, giao cho ngành giáo dục và đào tạo trực tiếp quản lý ngân sách và các nguồn đầu tư ngoài ngân sách. Thực hiện chủ chương trên, từ năm 1993 tới nay, Chính phủ Việt Nam đã có thêm nhiều các chính sách lớn và các văn bản pháp quy được ban hành nhằm hướng tới tăng cường sự phân cấp quản lý đối với lĩnh vực tài chính giáo dục như: Luật Giáo dục 1998; Nghị định số 10/2002/NĐ-CP ngày 16/09/2002 về chế độ tài chính áp dụng cho đơn vị sự nghiệp có thu; Nghị định số 43/2006/NĐ-CP ngày 25/4/2006 của Chính phủ quy định quyền tự chủ, tự chịu trách nhiệm về thực hiện nhiệm vụ, tổ chức bộ máy, biên chế và tài chính đối với các đơn vị sự nghiệp công lập. Tiếp nối những thành công của chủ trương đổi mới cơ chế phân cấp quản lý, Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 04 tháng 11 năm 2013 được ban hành nhằm định hướng phát triển giáo dục Việt Nam trong giai đoạn mới. Để đưa định hướng trên vào thực tiễn, Chính phủ đã ban hành Chương trình hành động của Chính phủ thực hiện Nghị quyết số 29-NQ/TW về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế. Trong chương trình hành động này của Chính phủ Việt Nam, tại mục 7 điểm d đã nhấn mạnh cần: hoàn thiện phân cấp quản lý nhà nước về giáo dục và đào tạo cho các Bộ, ngành,

địa phương; thực hiện quyền tự chủ và tự chịu trách nhiệm xã hội của các cơ sở giáo dục, đào tạo và dạy nghề một cách thống nhất và hiệu quả; rà soát, điều chỉnh, bổ sung cơ chế để các cơ quan quản lý giáo dục địa phương được tham gia quyết định trong quản lý nhân sự và các nguồn tài chính dành cho giáo dục. Ngày 14/2/2015, Chính phủ đã ban hành Nghị định 16/2015/NĐ-CP quy định cơ chế tự chủ của đơn vị sự nghiệp công lập. Việc ban hành Nghị định trong thời điểm hiện nay đã kịp thời đáp ứng yêu cầu đổi mới, phát triển của hoạt động sự nghiệp công trong nền kinh tế thị trường, định hướng xã hội chủ nghĩa; thay đổi cơ chế hoạt động, cơ chế tài chính đối với đơn vị sự nghiệp công lập, từng bước áp dụng phương pháp quản trị doanh nghiệp trong các đơn vị sự nghiệp công lập thông qua hoàn thiện hệ thống định mức kinh tế - kỹ thuật, xây dựng lộ trình để đơn vị sự nghiệp có đủ điều kiện hạch toán đầy đủ chi phí, chuyển đổi từ việc giao dự toán sang phương thức đặt hàng của Nhà nước, giao nhiệm vụ cung cấp dịch vụ sự nghiệp công dựa trên hệ thống định mức kinh tế - kỹ thuật và tiêu chí, tiêu chuẩn chất lượng của từng loại hình dịch vụ công. Bên cạnh đó, tạo khung pháp lý để các Bộ, ngành có liên quan trình Chính phủ ban hành các nghị định quy định về cơ chế tự chủ đối với các lĩnh vực cụ thể phù hợp với đặc thù của ngành, lĩnh vực. Hiệu lực của nghị định 16/2015/NĐ-CP có hiệu lực từ ngày 6/4/2015. Hiện nay đang trong quá trình ban hành các Nghị định, thông tư hướng dẫn thi hành cho phù hợp với từng ngành cụ thể.

Như vậy, có thể khẳng định, để đổi mới giáo dục cần đổi mới quản lý cơ sở giáo dục theo hướng phát huy dân chủ, tính sáng tạo, giao quyền tự chủ, tự chịu trách nhiệm đồng bộ cả về tổ chức thực hiện nhiệm vụ, nhân lực, tài chính, tài sản. Đây chính là việc thực hiện cơ chế tự chủ và tự chịu trách nhiệm,

thực hiện công khai, chịu sự giám sát của các chủ thể trong các cơ sở giáo dục, của Nhà nước và của xã hội đối với cơ sở giáo dục.

2. ĐỀ XUẤT CÁC GIẢI PHÁP QUẢN LÝ TÀI CHÍNH THEO HƯỚNG TỰ CHỦ, TỰ CHỊU TRÁCH NHIỆM

Để triển khai thực hiện một cách có hiệu quả chủ trương quản lý tài chính theo hướng tự chủ, tự chịu trách nhiệm ở các cơ sở giáo dục, chúng ta cần thực hiện đồng bộ một số giải pháp sau:

2.1. Nhóm giải pháp nâng cao nhận thức về quản lý tài chính theo hướng tăng quyền tự chủ và tự chịu trách nhiệm cho các đối tượng có liên quan

Nhóm giải pháp này sẽ giúp các đối tượng có liên quan nhận thức đúng vai trò, tầm quan trọng của việc lãnh đạo, triển khai thực hiện các nội dung quản lý tài chính. Các cơ sở giáo dục cần triển khai các biện pháp sau:

- Thực hiện công tác truyền truyền giáo dục, triển khai kịp thời các chủ trương, chính sách của Đảng, Nhà nước, địa phương và phương hướng nhiệm vụ của ngành; quán triệt cơ chế tự chủ, tự chịu trách nhiệm trong thu chi tài chính của đơn vị; xác định cụ thể trách nhiệm của từng thành viên trong nhà trường.

- Xây dựng phong trào thi đua, tạo điều kiện khuyến khích tinh thần, tạo sự thống nhất cao trong tư tưởng của mỗi cán bộ giáo viên về thực hiện quyền tự chủ, tự chịu trách nhiệm trong công tác quản lý tài chính.

- Đề ra những tiêu chuẩn thi đua và các hình thức xử lý những cán bộ, giáo viên, nhân viên thiếu tinh thần trách nhiệm trong việc quản lý tài chính công khai.

2.2. Hoàn thiện công cụ quản lý để đạt hiệu quả cao trong việc quản lý tài chính

Quy chế dân chủ, quy chế chi tiêu nội bộ, dự toán hàng năm, kế hoạch năm học... là công cụ quản lý tài chính. Các công cụ quản lý cần công khai, minh bạch, toàn diện, hiệu quả. Các cơ sở giáo dục cần triển khai các biện pháp sau:

- Tạo điều kiện, giúp mỗi thành viên trong cơ sở giáo dục có đủ điều kiện vật chất và thời gian để khi tham gia hoạt động hội họp, thảo luận ý kiến về công tác quản lý tài chính.

- Trao quyền và nâng cao ý thức trách nhiệm, nêu cao tinh thần tôn trọng để các thành viên trong cơ sở giáo dục tăng thêm khả năng kiểm soát công việc của họ, thúc đẩy họ có những quyết định đúng đắn.

- Xây dựng và triển khai quy chế dân chủ cơ sở quy định rõ công khai các nội dung quản lý tài chính.

- Tiến hành lấy ý kiến tập thể và điều chỉnh quy chế chi tiêu nội bộ hàng năm cho phù hợp với thực tiễn.

- Xây dựng dự toán hàng năm phù hợp với điều kiện của trường, đặc điểm của ngành học, đáp ứng được yêu cầu giáo dục của từng năm học và nhiệm vụ chính trị của cơ sở giáo dục, địa phương.

- Xây dựng kế hoạch năm học phải nêu rõ được vai trò, trách nhiệm của cán bộ giáo viên, nhân viên trong việc thực hiện các nhiệm vụ về quản lý tài chính.

- Xây dựng bộ máy quản lý tài chính của nhà trường theo hướng mở (có sự tham gia của hội đồng trường và đại diện các tổ chức trong nhà trường).

- Chú trọng xây dựng kế hoạch kiểm tra việc chấp hành chủ trương, chính sách pháp luật về quản lý tài chính và thực hiện quy chế chi tiêu nội bộ.

- Hoàn thiện hệ thống giám sát và kiểm soát tài chính nội bộ (có sự tham gia của các thành phần mang tính chất phản biện xã hội

như Ban thanh tra nhân dân, Hội đồng trường, Ban đại diện cha mẹ học sinh...)

2.3. Các biện pháp phát huy vai trò định hướng, giám sát của Hội đồng trường trong quản lý tài chính

Vai trò của Hội đồng trường đối với công tác quản lý tài chính rất quan trọng. Sự tham gia của Hội đồng trường trong việc định hướng, giám sát công tác tài chính sẽ làm giảm tình trạng chủ quan, phiến diện của hiệu trưởng và kế toán trong việc quản lý tài chính.

Các cơ sở giáo dục cần triển khai các biện pháp sau:

- Tăng cường nhận thức về vị trí, vai trò, thẩm quyền của Hội đồng trường trong tổ chức và hoạt động của nhà trường.
- Xây dựng Hội đồng trường vững vàng về tư tưởng, về chuyên môn, nghiệp vụ công tác quản lý, hoạt động giám sát các nội dung thu chi trong nhà trường.
- Hội đồng trường tham gia vào công tác lập kế hoạch năm học của nhà trường.
- Hội đồng trường tham gia vào công tác xây dựng dự toán ngân sách và quy chế chi tiêu nội bộ hàng năm.
- Hội đồng trường có quyền xem xét và có ý kiến cho các báo cáo tài chính của nhà trường.
- Thành viên của Hội đồng trường tham gia vào Ban thanh tra nhân dân.
- Hội đồng trường tham gia xây dựng và có ý kiến quyết định trong việc điều chỉnh quy chế chi tiêu nội bộ của nhà trường.
- Hội đồng trường thực hiện lấy ý kiến phản hồi về công tác quản lý tài chính của cha mẹ học sinh và cán bộ, giáo viên, nhân viên vào cuối mỗi năm học.

2.4. Thực hiện công khai, minh bạch, tự chịu trách nhiệm đối với các cơ quan quản lý, cộng đồng xã hội và các đối tượng liên quan trong việc quản lý tài chính

Điểm hạn chế rõ nét nhất của thực trạng là việc thực hiện các nguồn thu thỏa thuận với phụ huynh học sinh chưa đúng qui định; việc thu chi không rõ ràng, gây thắc mắc và khiếu kiện, ảnh hưởng trực tiếp đến chất lượng giảng dạy và học tập của nhà trường. Do đó cần có các biện pháp thực hiện công khai minh bạch trong quản lý tài chính, tạo điều kiện cho các đối tượng có liên quan giám sát, kiểm soát các quyết định về thu, chi tài chính, hạn chế những thất thoát và bảo đảm tính hiệu quả.

Các cơ sở giáo dục cần triển khai các biện pháp sau:

- Hiệu trưởng cần phải quán triệt các chỉ thị, nghị quyết, các văn bản quy định, nhiệm vụ, yêu cầu về công khai, minh bạch trong quản lý tài chính.
 - Công khai nội dung dự toán và quyết toán tài chính từng năm theo quy định.
 - Giải trình cụ thể mức thu - chi được quy định trong quy chế chi tiêu nội bộ.
 - Công khai việc huy động và sử dụng nguồn thu xã hội hóa.
 - Sẵn sàng đối thoại và cung cấp các thông tin về minh bạch tài chính cho các cơ quan chủ quản và các đối tượng có liên quan khi được yêu cầu.
 - Xây dựng kế hoạch theo dõi việc sử dụng nguồn tài chính trên cơ sở minh bạch, tiết kiệm và hiệu quả
- ### **2.5. Đào tạo, bồi dưỡng kiến thức về quản lý tài chính cho hiệu trưởng và các đối tượng có liên quan**

Quản lý tài chính yêu cầu phải tuân thủ các luật và quy tắc đã ban hành. Các văn bản chính sách thay đổi liên tục, đòi hỏi hiệu trưởng phải không ngừng nâng cao chuyên môn, nghiệp vụ quản lý tài chính.

Các cơ sở giáo dục cần triển khai các biện pháp sau:

- Cán bộ quản lý phải tự phát triển để nâng tư duy ở trình độ thói quen, kinh nghiệm thực tế lên trình độ tư duy lý luận, tư duy khoa học, từ đó có khả năng nhạy bén, linh hoạt, tạo uy tín trong phong cách quản lý. Nâng cao ý thức trách nhiệm đối với mối quan hệ trong công việc, luôn nắm vững phương pháp kinh tế - sự phạm đưa ra quyết định quản lý tài chính cho phù hợp.

- Cử cán bộ đi học các lớp về quản lý tài chính thông qua các chương trình tập huấn nâng cao trình độ của cơ quan cấp trên.

- Xây dựng kế hoạch tự bồi dưỡng kiến thức, nâng cao năng lực quản lý tài chính của hiệu trưởng và bộ phận kế toán.

- Thuê các chuyên gia tập huấn kiến thức quản lý tài chính trong nhà trường cho cán bộ, giáo viên và các đối tượng có liên quan.

- Hàng năm, tổng kết góp ý kiến với cấp trên về các bất cập trong quản lý tài chính.

- Tổ chức thảo luận, rút kinh nghiệm sau mỗi đợt thanh, kiểm tra công tác quản lý tài chính.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Vũ Lan Hương (2011), *Đề tài nghiên cứu “Một số biện pháp thực hiện chế độ tự chủ tự chịu trách nhiệm về tài chính trong các trường phổ thông công lập ở các tỉnh miền Đông và Tây Nam Bộ”*, Bộ Giáo dục - Đào tạo.
3. Trần Kiểm (2008), *Những vấn đề cơ bản của khoa học quản lý giáo dục*, Nxb. Đại học Sư phạm, Hà Nội.
4. Nguyễn Thị Mỹ Lộc, Đỗ Thị Thu Hằng và các cộng sự (2012), *Đề tài trọng điểm cấp Đại học quốc gia “Nghiên cứu các chính sách phi tập trung hóa tài chính cho giáo dục nhằm nâng cao chất lượng đối với các trường trung học phổ thông Việt Nam”*.
5. Lê Đức Ngọc (2009), *“Vấn đề tự chủ - tự chịu trách nhiệm của các trường đại học, cao đẳng Việt Nam”*, Kỷ yếu Hội thảo khoa học, Ban liên lạc các trường đại học và cao đẳng Việt Nam tổ chức, tháng 10/2009.
7. Nguyễn Anh Thái (2008), *Luận án tiến sĩ kinh tế “Hoàn thiện cơ chế quản lý tài chính đối với các trường đại học ở Việt Nam”* - Học viện Tài chính, Hà Nội.
9. Lâm Quang Thiệp (1999), *“Quyền tự chủ và tự chịu trách nhiệm của trường đại học”*, *Tạp chí Đại học và Trung học chuyên nghiệp*, số 6.
10. Trần Đình Ty (2005), *Đổi mới cơ chế quản lý đầu tư từ nguồn vốn ngân sách nhà nước*, Nxb. Lao động, Hà Nội.

Ngày nhận bài: 02/10/2015. Ngày biên tập xong: 17/01/2016. Duyệt đăng: 19/01/2016